

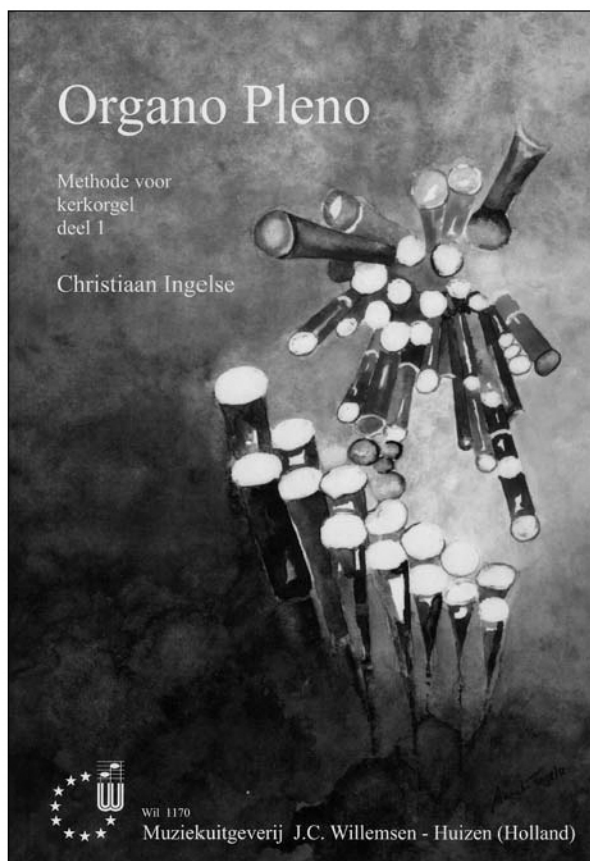
Nog vier artikelen over orgelbouw(ers) zijn te noemen: een met een anekdotisch verslag van orgelbouwer Dana Hull over haar zoektocht naar de herkomst van instrumenten die zij restaureerde; een over het werk van de nog werkzame Manuel Rosales (San Fransisco) en een bijdrage over veranderende inzichten bij moderne bouwers en de conclusie die zij daar soms uit trekken ten opzichte van hun vroegere werk. Zeer voorbeeldig doorwrocht is het opstel van Stephen Pinel over de 19de-eeuwse orgelmaker Giles Beach, een bouwer in de marge. Met dit 73 pagina's tellende artikel dicht de auteur een gat dat door hem en Barbara Owen ervaren werd in de orgelgeschiedschrijving van Amerika. Het geheel is uitgebreid geannoteerd en voorzien van forse bijlages.

De bundel wordt besloten met een lijst van geselecteerde publicaties van de de hand van Barbara Owen uit de periode 1956 tot 2005.

Het boek telt 388 pagina's en is gebonden in een groene stofomslag met goudopdruk. Het papier ligt 'vet op de vinger' en geeft het geheel, samen met het rustige klassieke lettertype een deftige uitstraling. De illustraties zijn spaarzaam en doelmatig. Vanaf het rijkgeschakeerde palet aan onderwerpen wordt in dit boek een voor Nederlandse orgelliefhebbers onbekende en boeiende wereld geschilderd. Voor de liefhebber die eens verder wil kijken dan de orgels van eigen bodem: neem en lees.

WIETSE MEINARDI

Christiaan Ingelse, *Organo Pleno. Methode voor kerkorgel*. Huizen: Muziekuitgeverij Willemsen 2006 (deel 1 - WL 1170) en 2007 (deel 2 - WL 1191). Prijs per deel: € 18,95.

In kringen van orgeldocenten bestaat al geruime tijd de behoefte aan een nieuwe orgelmethode. Twee bekende Nederlandse methodes zijn weliswaar nog steeds verkrijgbaar, maar beide zijn niet optimaal toegerust voor het orgelonderwijs van nu. De harmoniummethode van *Folk Dean* ademt te veel de sfeer van de jaren vijftig van de vorige eeuw en is daarnaast nogal technisch van opzet. Bovendien is streng legatospel het uitgangspunt. De methode *De jonge organist* van *Harke Iedema*, die in de jaren zeventig verscheen, kent geen goede progressie en is daarom als geheel niet geschikt als orgelmethode, hoewel losse delen bruikbaar zijn. Daarnaast is het ontbreken van vingerzettingen in de praktijk niet erg handig gebleken. Veel docenten zochten daarom de laatste jaren hun toevlucht tot pianomethodes, zoals die van Thompson, Alfred en Hal Leonard. De eerste delen van deze methodes blijken, met enige aanpassingen, heel geschikt voor het beginnersonderwijs. In muzikaal opzicht vaak verre te prefereren boven Folk Dean. Ook het uiterlijk en de fraaie plaatjes zijn zeker voor jonge kinderen inspirerend. Naast deze methodes doen ook diverse losse pianoboeken goede diensten in de orgellespraktijk. Het creatief combineren van orgel- en pianoboeken is inmiddels voor veel docenten een tweede natuur geworden.

Hoewel je je op deze manier aardig kunt redden, is een echte orgelmethode meer dan welkom. Alleen al voor de uitstraling van het instrument zou het goed zijn. Het voelt toch wat als behelpen als een leerling op orgelles komt en de eerste jaren les krijgt uit pianoboeken. Daarnaast kun je pedaalspel uiteraard niet met pianoboeken aanleren; op dat punt is de behoefte aan een nieuwe methode voor mijn gevoel momenteel dan ook het grootst.

Het muzikale en inspirerende boek *A guide to duo and trio playing* van Jacques van Oortmerssen bewijst weliswaar goede diensten, maar voor sommige leerlingen ligt het tempo te hoog. (Overigens werd het boek niet primair geschreven voor het aanleren van het pedaalspel.)

Het is interessant om eens te onderzoeken wat het buitenland te bieden heeft op het gebied van orgelmethodes, maar wat ik tot op heden heb kunnen bekijken was niet echt bevredigend, hetzij door de te

snelle opbouw, hetzij door de gerichtheid op een bepaald orgeltype.

Al jaren circuleerden geruchten in de orgelwereld dat er door deze en gene aan een nieuwe methode gewerkt werd, tot op heden zonder tastbaar resultaat. Het is in de Goudse organist Christiaan Ingelse te prijzen dat hij daar nu verandering in heeft gebracht. Hij is begonnen aan een methode voor kerkorgel onder de titel *Organo Pleno*. Inmiddels zijn daar twee delen van verschenen, genoeg om een eerste indruk te krijgen.

Uitgangspunten

Uit het voorwoord kunnen we opmaken wat Ingelse voor ogen staat. Hij schrijft ondermeer dat het een muzikaal aantrekkelijke en toegankelijke methode moet worden, met in het begin gemakkelijk in het gehoor liggende stukjes. Hij streeft ernaar theorie en praktijk hand in hand te laten gaan en vindt het van groot belang handige organisten te kweken. Het doel is dat de leerling aan het eind in staat is een vierstemmig koraal met pedaal te spelen en aan de 'acht kleintjes' van Johann Seb. Bach kan beginnen. Ingelse wil de methode een echte methode voor kerkorgel laten zijn, wat zich uit in het feit dat kerkmuziek en het koraal ruim aan bod komen, en ook dat het registreren veel aandacht zal krijgen.

Het lijken mij over het algemeen prima uitgangspunten. Alleen over de mate waarin kerkliederen een plaats in een moderne orgelmethode moeten krijgen, kun je van gedachten verschillen. De vraag is of je je vooral richt op een kerkelijk publiek, of dat je met de methode ook potentiële niet-kerkelijke spelers wilt bereiken. Ik zou ervoor gekozen hebben om het kerklied een niet al te prominente plaats te geven: presenteer het orgel vooral als muziekinstrument en niet in de eerste plaats als kerkelijk instrument. Voor leerlingen die graag kerkliederen spelen, zouden parallel-uitgaven gemaakt kunnen worden die nauw aansluiten bij de basismethode, een principe dat we ook kennen van de pianomethode van Alfred.

Als ik nog wat verder door probeer te denken over mijn ideale methode, dan zou ik aan de uitgangspunten van Ingelse nog willen toevoegen: visueel aantrekkelijk met een moderne uitstraling, daarnaast geschikt voor zoveel mogelijk docenten, ook met uiteenlopende opvattingen, verder een zorgvuldig gekozen progressie en tot slot veel inspirerende muziek en thema's van belangwekkende componisten, zodat de leerling al vroeg in aanraking komt met de namen en de daarbij behorende stijlen uit de muziekgeschiedenis.

Eerste kennismaking

De omslag van beide boeken wordt gesierd met een uitnodigende aquarel van Anneke Ingelse (de vrouw van de auteur) waarop door de ruimte zwevende orgelpijpen afgebeeld staan. De binnenkant steekt daarbij echter schril af: een nogal onverzorgde lay-out, waarbij sommige bladzijden overvol zijn en andere weer erg leeg. Noten zijn niet altijd goed over de balken verdeeld. Sommige bladzijden ontstijgen niet het niveau van kopieerwerk. Illustraties komen niet in de boeken voor, behalve dan enkele noodzakelijke afbeeldingen voor didactische doeleinden: bepaald geen reclame voor de uitgever. De vraag dringt zich op waarom niet voor een uitgever met meer ervaring op didactisch gebied is gekozen.

De boeken hebben een wat ouderwetse uitstraling, niet alleen door de lay-out. Ook de titels van veel stukjes dragen daaraan bij; er zijn veel walsjes en dansjes, bijvoorbeeld 'lentedansje', 'tertsenwalsje'. Maar ook titels als 'In de smederij', 'Wiegenlied' en 'Treurmars' doen mij niet direct aan een moderne methode denken: Folk Dean had ze graag gebruikt. 'Let's swing' en 'joggen' laten gelukkig zien dat de methode toch van later datum is. Ik vraag me af op welke leeftijdscategorie de methode zich richt. Gezien de vele verkleinwoorden in de titels moeten het jonge kinderen zijn, maar qua presentatie ziet zij eruit als een methode voor volwassenen. Ingelse laat zich in het voorwoord hier niet over uit.

Verder valt de prominente plaats van het kerklied direct op, en dan met name het wat meer traditionele Nederlandse kerklied uit de orthodoxe hoek. Zelfs als 'Ode an die Freude' van Beethoven ten tonele verschijnt, wordt erbij vermeld welke tekst uit de *Evangelische Liedbundel* daarop gezongen wordt. Het plaatst de methode in een bepaalde kerkelijke sfeer. Is de methode ook bedoeld voor katholieken, vrijzinnigen en niet-kerkelijken? Wil ze ook een nieuw spelerspubliek bereiken?

Nader bekeken

Als docent is Ingelse nadrukkelijk aanwezig: relatief veel tekst, waarin hij de leerling bemoedigend toespreekt op een vriendelijke toon. Maar ook een docent met eigen opvattingen: bij de uitleg van achtste noten in deel 2 lezen we bijvoorbeeld dat het veel beter is 1-ne 2-ne 3-ne 4-ne te tellen dan het gebruikelijke 1-ne 2-je 3-je 4-re. Het zou ritmischer zijn. Prima dat Ingelse dat vindt (welke docent heeft niet zijn eigen opvattingen!), maar ik zou het als docent op prijs hebben gesteld dat hij dit voor zijn eigen lespraktijk had bewaard. De leerling krijgt herhaaldelijk allerlei aanwijzingen: bijvoorbeeld hoe hij een stukje dient te studeren en bij welke stukjes hij hardop moet tellen en wanneer hij notennamen moet opnoemen. Dergelijke opmerkingen hoeven niet

in een methode: een docent kan tijdens een les deze opmerkingen zelf maken. De teksten kunnen andere docenten die een eigen methodiek ontwikkeld hebben of andere opvattingen hebben, hinderlijk in de weg zitten. Een korte en wat meer visuele uitleg van nieuwe elementen zou wat mij betreft hebben volstaan (zie bijvoorbeeld de Hal Leonard Pianomethode). *Organo Pleno* bevat nu zoveel tekst dat het soms haast lijkt op een zelfstudiemethode, wat naar ik hoop toch niet de bedoeling van een rechtgeaard docent als Ingelse kan zijn.

Positief is dat Ingelse goede vingerzettingen heeft uitgeschreven; dat bespaart docenten veel kostbare lestijd. De vingerzettingen zijn gelukkig niet op streng legatospel gebaseerd. Meerdere articulatievormen komen aan bod. Ook zijn de vele registratiesuggesties een prima element in deze methode, al veronderstellen ze vaak wel een groot orgel (Prestant 16, tongwerken 16). Blijkens het voorwoord dacht Ingelse aan de wat grotere elektronische orgels, omdat veel leerlingen die thuis hebben. Ik zou gekozen hebben voor wat meer gangbare registraties die ook op de kleinere pijporgels te realiseren zouden zijn.

De opbouw

De opbouw van de methode is zorgvuldig gekozen en op het eerste gezicht lijkt die voor de gemiddelde leerling goed te volgen. Maar dit zal zich pas in de praktijk volledig kunnen bewijzen. In navolging van de nieuwere pianomethodes begint Ingelse met het spelen op zwarte toetsen. Hierdoor is het mogelijk direct muziek te maken zonder eerst het notenschrift volledig uit te leggen. Dat blijkt goed te werken. Ook in navolging van pianomethodes schrijft Ingelse in het eerste boek bij de beginnersstukjes docentenpartijen, wat heel stimulerend werkt. Met het 'Ostinato' op bladzijde 20 van deel 1 voel je je al een hele organist! Twijfels heb ik over de opbouw in boek 2: een aantal zaken volgt elkaar nogal snel op: achtste noten, kruizen, mollen, gepuncteerde noten, toonladders. Mijn indruk is dat het voor veel leerlingen te snel zal gaan; er is onvoldoende tijd voor verwerking. Met name toonladders in gelijke beweging komen wel erg snel in de stukken voor en dan ook nog in snellere achtste noten.

Naast speelstukken bevat de methode veel specifieke oefenstukjes van een of twee balken, zoals we die ook van Folk Dean kennen. Op zich nuttig, maar misschien iets te veel. Is het niet beter voor de docent om wat van dergelijke stukjes achter de hand te houden voor de leerlingen die ze echt nodig hebben? Gelukkig is het aantal echte muziekstukken bij Ingelse veel groter dan bij Folk Dean. De stukjes met sequensen à la *Hanon* zijn zonder meer nuttig.

Muziek

De muziek in deze methode lijkt door Ingelse zelf geschreven. De meeste stukken zijn op zich goed geschreven, maar vaak ook wat kleurloos en weinig verrassend, soms ook wat gezocht. Qua idioom lijkt de 19de eeuw de voorkeur te genieten. Wat meer gekruide harmonieën (zeker in de docentenpartijen), syncopen en hedendaagse stijlen zouden de methode hebben opgefleurd.

Goed dat Ingelse aan het eind van deel 2 drieklanken in grondligging uitlegt en daar stukjes mee maakt, maar ze kunnen mij niet bekoren door het vele opschuiven van drieklanken in grondligging, wat overigens ook technisch nogal lastig is. Ingelse schrijft in zijn voorwoord dat hij niet louter in majeur-idioom wil schrijven; in deel 2 is hem dat niet gelukt: het overgrote deel staat in C-groot! Dat technische eenvoudige stukjes wel degelijk boeiend kunnen zijn, bewijst de pianomethode van *Hal Leonard*: de eerste kennismaking verraste mij destijds stuk na stuk: wat een creativiteit, wat een muzikaliteit! Een dergelijke ervaring had ik bij Ingelse niet. Improvisatie laat Ingelse bewust buiten deze methode, het zou volgens het voorwoord de omvang van de methode verre te buiten gaan. Op zichzelf een te verdedigen keuze, maar enkele aanzetten hadden wellicht een plaats kunnen krijgen.

Ten slotte

Ik ben benieuwd naar het vervolg, vooral naar de introductie van het pedaalspel. Ik hoop dat er in de komende delen op een aantal punten een wat andere koers gevaren wordt. Ik doe hierbij de suggestie om ook anderen uit te nodigen muziekstukken te schrijven en zeker werk van grote componisten op te nemen, al was het in de eerste delen alleen maar in de vorm van thema's. Het geheel wordt daardoor vast veelkleuriger.

Daarnaast lijkt het me goed dat er rond Ingelse een klankbordgroep komt, bestaande uit ervaren docenten: zij kunnen de methode uittesten en advies geven. Ik denk dat op die manier alle energie en tijd die Ingelse erin steekt tot een groter rendement zullen leiden.

De eerste delen zijn zeker bruikbaar en een verbetering ten opzichte van de bestaande Nederlandse methodes voor orgel. Maar voorlopig zullen bij het beginnersonderwijs op menig orgellessenaar piano boeken blijven staan, zeker bij jonge kinderen.